

Foto: Citogroep.

In het voorjaar van 2002 heeft de Citogroep een pretest van het voorbeeldexamen vmbo Nederlands schrijfvaardigheid 2003 uitgevoerd op een aantal scholen. Een van de doelen was te onderzoeken of dit examen voldoende aansluit bij de kennis en vaardigheden van de GT-leerlingen. In dit artikel beschrijft Saskia Sluiter, wetenschappelijk medewerkster bij de Citogroep, hoe het voorbeeldexamen gedocumenteerd schrijven heeft gefunctioneerd.

Het nieuwe vmbo-examen schrijfvaardigheid Nederlands

Saskia Sluiter

Kort voor de kerstvakantie van 2001 werd het voorbeeldexamen schrijfvaardigheid Nederlands voor de Gemengde en Theoretische leerweg (kortweg GT-leerweg) op het internet gepubliceerd via <www.vmbo-examengids.nl>. Aan de totstandkoming van dit nieuwe examen 'gedocumenteerd schrijven' hebben niet alleen de Cevo en de Citogroep, maar ook nog eens 26 scholen een bijdrage geleverd. Deze scholen maakten deel uit van de pilot Centrale Examens vmbo en van het Netwerk Sectorwerkstuk.

In het voorjaar van 2002 is de pretest (een proefafname van een examen bij 200 of meer personen) van dit voorbeeldexamen uitgevoerd op een aantal scholen van het Netwerk Sectorwerkstuk. Een van de doelen van de pretest was te onderzoeken of dit examen voldoende aansluit bij de kennis en vaardigheden van de GT-leerlingen. Ook was het van belang te achterhalen wat docenten en leerlingen van dit nieuwe examen vinden: zij vulden een vragenformulier in na afloop. Bovendien

wilden we aandachtspunten formuleren voor toekomstige examens.

Functioneel en gedocumenteerd schrijven

Een verschil ten opzichte van het 'oude' examen schrijfvaardigheid is dat alle toekomstige leerlingen van de GT-leerweg hetzelfde examen maken. Tot 2003 had de kandidaat de keuze tussen het Opstel of het Functioneel Schrijven. Een bijzondere component in het nieuwe examen zijn de één of twee opdrachten over het sectorwerkstuk. Nieuw is ook dat de leerlingen bij het uitvoeren van de schrijfopdrachten gebruik maken van een bronnenboekje met enkele teksten.

Het voorbeeldexamen bestaat uit een boekje met de examenopgaven, een bronnenboekje en een uitwerkboekje. De examenopgaven zijn ingebed in een verhaallijn, zoals bij de examens Functioneel Schrijven. Het bronnenboekje bevat vier semi-authentieke teksten: drie artikelen en een krantenbericht. In de examenopgaven staat aangegeven welke bron(nen) de leerling voor de betreffende opdracht moet gebruiken. In het uitwerk-

boekje maakt de kandidaat opdracht 2 en 4 (de e-mail en het affiche).

Op het examen hebben de leerlingen een Formulier Gedocumenteerd Schrijven bij zich. Ter illustratie vindt u de eerste bladzijde van dit formulier afgedrukt; het volledige formulier is te raadplegen op <www.vmbo-examengids.nl>. Op dit formulier heeft de leerling voorafgaand aan het examen vragen beantwoord die betrekking hebben op het proces en de inhoud van zijn sectorwerkstuk. Het is de leerling niet toegestaan om andere informatie over zijn sectorwerkstuk mee te nemen naar het examen. Als de kandidaat het formulier uitgebreid en correct heeft ingevuld, vormt dit een voldoende basis om de aan het sectorwerkstuk gekoppelde schrijfopdracht(en) uit te voeren.

Het voorbeeldexamen bestaat uit vier schrijfopdrachten: een artikel, een e-mail, een zakelijke brief en een affiche. Voor het artikel en de e-mail heeft de leerling, naast informatie uit de examenopgaven, het Formulier Gedocumenteerd Schrijven nodig. Voor de brief en het affiche maakt de leerling gebruik van informatie uit de examenopgaven en uit het bronnenboekje.

Resultaten van de pretest

De Citogroep heeft in samenwerking met vier scholen uit Kampen, Den Haag, Waalwijk en Bilthoven in 2002 een pretest van het voorbeeldexamen uitgevoerd. Op deze scholen hebben de huidige 4-mavo-leerlingen al een sectorwerkstuk afgerond. In totaal hebben 8 docenten en 213 leerlingen meegewerkt aan de pretest.

We hebben de docenten gevraagd om de leerlingen het Formulier Gedocumenteerd Schrijven vóór de afname van het examen te laten invullen en om het examen zoveel mogelijk onder examencondities af te nemen. De examens zijn gecorrigeerd door leden van de constructiegroep schrijfvaardigheid Nederlands.

Uit de statistische gegevens komt naar voren dat het voorbeeldexamen in vergelijking met de 'oude' examens Functioneel Schrijven even goed of zelfs beter gemaakt is. In een aantal gevallen is er echter minder goed gescoord bij de vier beoordelingscategorieën (inhoud, techniek, conventies, taalgebruik) dan gebruikelijk is bij de examens Functioneel Schrijven.

Toelichting op de resultaten

In het artikel moet de leerling veel informatie over het sectorwerkstuk geven. De statistische gegevens laten zien dat er bij de beoordelingscategorie 'inhoud' relatief lage scores behaald worden. Oorzaken hiervoor kunnen zijn dat de leerlingen nog nooit eerder een examen heb-

ben gemaakt over het sectorwerkstuk. Daarnaast maken de leerlingen voor het eerst gebruik van het formulier gedocumenteerd schrijven. Mogelijk hebben deze factoren onzekerheid en onwennigheid bij de leerlingen veroorzaakt. Bij het 'echte' examen in 2003 zullen die factoren echter geen rol meer hoeven te spelen, aangezien leerlingen dan bekend zijn met de opzet van het examen en gericht zijn voorbereid op het examen.

Verder blijkt dat 55% van de leerlingen 0 punten heeft gescoord voor het onderdeel techniek. De correctie toont aan dat veel leerlingen standardelementen van een artikel (kop, tussenkopjes, ondertekening) niet of foutief opnemen. Uit ervaring met pretesten van examens schrijfvaardigheid Nederlands weten we dat de scores voor de onderdelen techniek en conventies bij een pretest altijd lager zijn dan bij het 'echte' examen. Waarschijnlijk beginnen docenten pas kort voor het examen met de examentraining van deze onderdelen en dat blijkt effectief te zijn.

Bij de e-mail en de brief zijn de scores ook lager; dezelfde factoren als bij het artikel zijn hiervoor een verklaring: onwennigheid en nog geen 'echt' examen.

Voor het affiche moesten leerlingen onder andere drie stellingen formuleren op basis van drie bronnen. Uit de correctie blijkt dat het correct formuleren van stellingen een groot probleem was voor de meeste leerlingen. Wellicht zijn de leerlingen niet getraind in het maken van stellingen. Mogelijk was de opdracht ook te moeilijk: de leerlingen moesten in feite elk van de drie bronnen in een stelling samenvatten. Dat bleek lastig en tijdrovend.

Informatie uit de vragenlijsten

Uit de vragenlijsten van de docenten komt naar voren dat een hoog percentage van de leerlingen na afronding van het examen 30 minuten of meer over heeft. Deze bevinding wordt bevestigd door de leerlingen: 96% geeft aan voldoende tijd te hebben gehad voor het examen.

De leerlingen vinden dat de aanwijzingen in de vier opdrachten van dit examen over het algemeen duidelijk zijn. Ook zes van de zeven docenten zijn het er 'mee eens' dat de instructies in de opdrachten duidelijk zijn. Desondanks geven 32 leerlingen bij 'tips voor verbeteringen van het examen' aan dat er een 'betere uitleg' moet komen.

De docenten geven aan dat het niveau van het examen aansluit bij de mogelijkheden van de GT-leerlingen, dat het examen een juiste lengte heeft en dat de teksten in het bronnenboekje aansluiten bij het niveau van de leerlingen. Veel minder uitgesproken zijn de docenten over de juiste lengte van de teksten in het bronnenboek-

Formulier Gedocumenteerd Schrijven

NAAM

EXAMENNUMMER

Je hebt dit formulier nodig om je eindexamen Nederlands te maken. Bespreek op tijd met je docent Nederlands of je dit formulier goed hebt ingevuld.

Onderwerp / onderzoeksvraag

- 1a. Wat is het onderwerp van je sectorwerkstuk?
- 1b. Als je nu terugkijkt, vind je dat je een goed onderwerp hebt gekozen voor het sectorwerkstuk? Leg je antwoord uit.
2. Wat is je onderzoeksvraag?
- 3a. Wat zijn je deelvragen?
- 3b. Welke deelvraag vond je het best? Leg uit.

Antwoorden / conclusies

4. Welke antwoorden heeft je onderzoeksvraag opgeleverd?

je en over de hoeveelheid schrijfruimte voor de e-mailopdracht. Deze bevindingen komen overeen met die van de leerlingen.

Bij de stelling 'De lengte van de teksten in het bronnenboekje was precies goed' kiest slechts 34% van de leerlingen voor het antwoord 'mee eens'. In de ruimte

voor 'tips' wordt 26 keer de opmerking gemaakt dat 'de' tekst(en) korter moet(en)'.

Opvallend is dat de schrijfruimte bij de e-mailopdracht voor veel leerlingen problemen oplevert. Bij de 'tips' wordt dit bevestigd: 25 leerlingen maken een opmerking over het gebrek aan schrijfruimte, dan wel het gebrek aan lijntjes om op te schrijven.

Vijf van de zeven docenten geven aan dat de leerlingen problemen ondervinden met het hanteren van de boekjes die gebruikt worden op het examen (examenopgaven, uitwerkbokje, bronnenboekje, formulier gedocumenteerd schrijven en examenpapier).

Aandachtspunten voor toekomstige examens

De leerlingen komen duidelijk niet in tijdnood bij het maken van dit examen, maar vinden net als hun docenten dat 'de teksten' te lang zijn. In de toekomstige examens zal de tekst in de examenopgaven korter worden, waardoor de totale hoeveelheid tekst vermindert.

De moeite met het hanteren van de hoeveelheid boekjes zien wij als een aanloopprobleem. De leerlingen zullen snel wennen aan de boekjes. Bovendien kunnen ze een of meer boekjes weggelaten op het moment dat ze die niet nodig hebben.

Leerlingen hebben veel moeite ondervonden met het formuleren van stellingen over drie afzonderlijke teksten. In de toekomstige examens zal daar rekening mee worden gehouden: stellingopdrachten zullen worden beperkt tot een duidelijk afgebakend fragment van de tekst.

Het verwerken van informatie over het sectorwerkstuk in de examenopdrachten kost veel leerlingen blijkbaar redelijk wat moeite. Het is belangrijk dat docenten hun leerlingen in 4 vmbo voorbereiden op het invullen en gebruiken van het formulier gedocumenteerd schrijven.

In toekomstige examens zal de schrijfruimte voor een e-mail uitgebreider zijn en voorzien worden van lijntjes, zodat leerlingen geen praktische hindernissen tegenkomen bij die opdracht.

Dankzij de pretest is inzicht verkregen in de maakbaarheid van het voorbeeldexamen. Op basis van deze resultaten zijn er aanpassingen gedaan in het examen gedocumenteerd schrijven van 2003. De Citogroep hoopt in 2003 een goed en maakbaar examen schrijfvaardigheid Nederlands voor de GT-leerweg te presenteren. ■

Het voorbeeldexamen is te vinden op <www.vmbo-examengids.nl>. Kies de link 'toetsing en examinering'; selecteer vervolgens het vak Nederlands; kies de link 'NE Voorbeeldexamens 2001'; kies tot slot de link 'Nederlands GL/TL'.